

دانشگاه شاهرود

دانشکده هنر

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته نقاشی

عنوان پایان نامه: مطالعه تأثیر نقاشی ایرانی بر پویانمایی در ایران

استاد راهنما: مهدی محمدیان

عنوان پروژه عملی: پویانمایی "روباهی که ادعای طاووسی کرد"
(برداستی از حکایتی به همین نام از مثنوی معنوی)

استاد راهنما: مهدی محمدیان

نام دانشجو:

مرتضی نائیجی

شهریور ۱۳۹۰

بِحَدِيثِ الْأَخِي عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو

واشگاه شاهرو
دانشکده هنر

به نام خدا

تمامی حقوق مادی و معنوی این پایان نامه تحصیلی متعلق به دانشگاه شاهد است و هر گونه نقل مطالب با ذکر نام دانشگاه شاهد، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است. دانشجویان در صورتی می توانند نسبت به چاپ مقاله مستخرج از پایان نامه خود اقدام کنند که مقاله مورد تأیید استاد راهنما قرار گرفته باشد. همچنین به هنگام چاپ مقاله ذکر نام استاد راهنما ضروری است. عدم رعایت موارد فوق موجب پیگرد قانونی است.

« معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی »

دانشکده هنر

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته نقاشی

عنوان پایان نامه: مطالعه تأثیر نقاشی ایرانی بر پویانمایی در ایران

استاد راهنما: مهدی محمدیان

عنوان پروژه عملی: پویانمایی "روباهی که ادعای طاووسی کرد"

(برداشتی از حکایتی به همین نام از مثنوی معنوی)

استاد راهنما: مهدی محمدیان

نام دانشجو:

مرتضی نائیجی

شهریور ۱۳۹۰

دانشگاه شهید
دانشکده هنر

شماره.....

تاریخ.....

پیوست.....

بسمه تعالی
صورتجلسه دفاع
مربوط به گروه نقاشی

جلسه دفاع از پایان نامه خانم/آقای دانشجوی

رشته در روز مورخ

تحت عنوان رساله
برگزار گردید. پروژه عملی

هیأت داوران طی جلسه‌ای که همزمان تشکیل گردید پس از مشورت نمره دانشجو را به
عدد و به حروف تعیین و مورد قبول دانست.

نام و نام خانوادگی	سمت	امضاء	نمره رساله	نمره پروژه عملی
	استاد راهنما			
	استاد مشاور			
	داور (عضو هیأت علمی دانشکده)			
	داور (استاد مدعو)			
	مدیر گروه یا نماینده تحصیلات تکمیلی			
نمره نهایی				

معاون آموزشی دانشکده

با توجه به برگزاری جلسه دفاعیه دانشجو در تاریخ موارد فوق
مورد تأیید می‌باشد.

امضاء

نام و نام خانوادگی مدیر گروه

اداره آموزش دانشکده

نظر به اعلام نمره دفاعیه دانشجو از سوی مدیر گروه محترم، جهت اقدام بعدی ارسال می‌شود.

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده

تاریخ و امضاء

تقدیم به خانواده عزیزم

که با وجود همه مشکلات همیشه مشوق من بوده اند

دانشکده هنر دانشگاه شاهد

چکیده پایان‌نامه

این چکیده به منظور چاپ در نشریات دانشگاه تهیه شده است

عنوان پایان‌نامه: مطالعه تأثیر نقاشی ایرانی بر پویانمایی در ایران

استاد راهنما: مهدی محمدیان

استاد مشاور: کیارش زندی

نام دانشجو: مرتضی نائیجی

شماره دانشجویی: ۸۷۷۴۹۵۰۰۴

رشته: نقاشی

چکیده: این تحقیق به تبیین جایگاه نقاشی ایرانی در پویانمایی و همچنین به بررسی توجه هنرمندان عرصه پویانمایی در آثار بوجود آمده در این حیطه اشاره نموده بود. هدف از این تحقیق مطالعه نقش عناصر تصویری نقاشی ایرانی در بوجود آمدن آثار پویانمایی ایرانی و شناسایی مهمترین این عناصر تصویری در این آثار بود. این تحقیق به روش توصیفی تحلیلی و گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای با ابزار فیش برداری انجام شد. در راستای تحقیق انجام شده در رابطه با بررسی نقش عناصر تصویری نقاشی ایرانی در آثار پویانمایی، این نتایج بدست آمد: از جمله دادن شخصیت ایرانی به کاراکترها با تاثیر از شخصیت های نقاشی ایرانی، حاکم کردن پرسپکتیو دو بعدی نگارگری در آثار پویانمایی، ایجاد فضایی ایرانی در پویانمایی با تاثیر از منظره پردازی و معماری موجود در نگارگری، کم توجهی هنرمندان پویانمایی به ترکیب بندی نگاره های ایرانی، در درجه اول اهمیت قرار گرفتن شخصیت ها و منظره پردازی نگارگری در آثار پویانمایی و برخورد شخصی هنرمندان پویانمایی با این عناصر تصویری در طراحی کاراکتر، پس زمینه و...، از ویژگی های آثار بوجود آمده در این حیطه بود.

نظر استاد راهنما: برای چاپ در نشریات مربوط به دانشگاه مناسب است.

امضاء تاریخ

واژگان کلیدی: پویانمایی، نقاشی ایرانی، کاراکتر، پس زمینه، پرسپکتیو، نقاشی قهوه

خانه، قلمگیری، کات اوت

فهرست مطالب:

پیشگفتار	ی
مقدمه	۱
الف- تعریف مساله	۳
ب- پیشینه تحقیق	۳
ج- طرح کلی نگارش	۵
۱- فصل اول: پیشینه و ویژگی های نقاشی ایرانی	
۱_۱- بخش اول: پیشینه نقاشی در ایران	۸
۱_۱_۱- مختصری از پیشینه نقاشی ایرانی	۸
۱_۱_۲- نقاشی قهوه خانه ای	۱۷
۱_۲- بخش دوم: ویژگی های نگارگری ایرانی	۲۱
۱_۲_۱- ویژگی بینشی	۲۲
۱_۲_۲- ویژگی مضمونی	۲۸
۱_۲_۳- ویژگی ساختاری	۳۴
۱_۲_۳_۱- فضای دو بعدی و عدم وجود پرسپکتیو علمی	۳۴
۱_۲_۳_۲- خط در نگارگری	۴۱
۱_۲_۳_۳- رنگ در نگارگری	۴۷
۱_۲_۳_۴- معماری در نگارگری	۵۵
۱_۲_۳_۵- طبیعت در نگارگری	۶۱
۱_۲_۳_۶- ترکیب بندی های مدور	۷۰
۱_۲_۳_۷- چهره، اندام و پوشش شخصیت ها	۷۴

۲- فصل دوم: مفاهیم، ساختار پویانمایی و تاریخچه آن در ایران

۲_۱- بخش اول: مفاهیم و ساختار پویانمایی

- ۲_۱_۱- مقدمه ای بر پویانمایی ۸۴
- ۲_۱_۲- ویژگی های کلی پویانمایی ۸۹
- ۲_۱_۳- قالب های مختلف پویانمایی ۸۹
- ۲_۱_۴- شیوه های مختلف ساخت فیلم پویانمایی ۹۰
- ۲_۱_۵- مراحل ساخت فیلم پویانمایی ۹۸

۲_۲- بخش دوم: تاریخچه پویانمایی در ایران

- ۲_۲_۱- گزیده ای از تاریخچه پویانمایی در ایران ۱۰۶
 - ۲_۲_۲- نگاهی مختصر به تاریخچه تولید پویانمایی در کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۱۰۹
 - ۲_۲_۳- سینمای پویانمایی پس از انقلاب ۱۱۰
 - ۲_۳- بخش سوم: ادبیات در پویانمایی ایران ۱۱۳
- ### ۳- فصل سوم: مطالعه عناصر بصری تأثیرگذار نقاشی ایرانی در پویانمایی های

ایرانی

- ۳_۱- بخش اول: تحلیل عناصر بصری نقاشی ایرانی در ۱۰ پویانمایی ایرانی.. ۱۲۳
- ۳_۲- بخش دوم: مهمترین عناصر بصری نقاشی ایرانی در پویانمایی ایرانی... ۲۳۴
- نتیجه گیری ۲۴۰
- فهرست تصاویر ۲۴۳
- فهرست منابع ۲۵۰
- توضیحات پروژه عملی ۲۵۳

پیشگفتار:

تصاویر پر رمز و راز نگاره های ایرانی و مضامینی برگرفته از ادبیات غنی ایران همیشه برای من جذابیت داشته و گاهی ساعت ها مشغول جستجو و کشف اسرار نهفته در این نگاره ها می شدم. از طرف دیگر نسل من نسلیست که با پویانمایی ها و کارتون هایی که هر روز عصر از تلویزیون پخش می شد بزرگ شده و با آنها خو گرفته است اما کارتون هایی که همگی ساخت چشم بادامی های ژاپنی بوده و در ناخودآگاه کودکی ما فرهنگ و تاریخ ژاپنی را تبلیغ می کرده است و برای من نوجوان ایرانی جای خالی کارتونی با فرهنگ بومی و ایرانی شدیداً حس می شد. تا اینکه در دوره کارشناسی به دیدن پویانمایی "امیر حمزه و گور دلگیر" اثر نورالدین زرین کلک نشستم. دیدن این پویانمایی کوتاه، تصویری به من ارائه می داد که از یک سو کاملاً ایرانی بود و از سوی دیگر تحت تأثیر همان نگاره های پر رمز و راز ایرانی قرار داشت. بدین شکل نخستین جرقه های رابطه ی بین نقاشی ایرانی و پویانمایی در من شکل گرفت تا اینکه در دوره کارشناسی ارشد تصمیم گرفتم جدی تر به این موضوع بپردازم. پویانمایی ایرانی و نقش نقاشی ایرانی در آن از موضوعاتی است که کمتر مورد مطالعه و بررسی در دهه های اخیر قرار گرفته است. به دلیل اهمیت نقاشی ایرانی و جایگاه آن در پویانمایی ایران لذا به بررسی پویانمایی های ایرانی به ویژه آثاری که از سنت تصویری نقاشی ایرانی استفاده کرده اند پرداختم و در این راستا به آثاری برخوردیم که به گونه ای شاخصه های منحصر به فردی را داشتند. به دلیل کم و محدود بودن منابع مکتوب در رابطه با تأثیر نقاشی ایرانی و عناصر تصویری موجود در آن در پویانمایی ایرانی، لذا بسط

و گسترش این بررسی، مشکلات زیادی را به همراه داشت که در این بین با راهنمایی های استاد راهنمای اینجانب جناب آقای محمدیان توانستم تحقیقی در این خصوص انجام دهم که نهایت تشکر را از ایشان دارم و نیز سپاس خودم را از استاد مشاور اینجانب آقای کیارش زندی و همچنین اساتید محترم دانشکده هنر شاهد آقای دکتر قاضی زاده، آقای دکتر افشاری، جناب دکتر صادقی و استاد مرتضی اسدی و تمامی استادانی که با راهنمایی های بی دریغ خویش تحمل سختی این راه را بر من آسان نمودند اعلام می دارم.

مقدمه:

از آنجا که مخاطب اصلی فیلم های پویانمایی بچه ها هستند و این گروه صرف نظر از قومیت، ملیت، زبان، رنگ و نژاد بیش از بزرگترها ویژگی های مشترک دارند بسیار طبیعی است که زبان پویانمایی جهان شمول تر و و گسترده تر از زبان فیلم زنده باشد. کودکان سراسر جهان در شیرین کاری های موش و گربه (تام و جری) ساخته و پرداخته والت دیزنی غرق می شوند و فراموش می کنند که در کجای جهان و در چه شرایط فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی به سر می برند.

بنابر این به یک تعبیر می توان گفت زبان پویانمایی زبان فراملیتی است و لاجرم غالب و شکل آن نیز تابع این شمول خواهد بود. پس بحث در مورد ویژگی های منطقه ای و قومی یا قاره ای در این مورد اساساً می تواند بی معنا باشد. اما اگر به جستار خود در پهنه وسیع پویانمایی جهان ادامه دهیم درمی یابیم که به رغم مشترکات زبانی و قالبی، فیلم های پویانمایی هر کشوری رنگ و بوی فرهنگی ملی آن کشور را دارد. مگر می شود میکی ماوس و ده ها انیمیشن کمپانی دیزنی را مشاهده کرد و متوجه نشد روح امریکایی با همه ویژگی آن در این آثار متجلی است. پس به همین نسبت می توان از انیماتورهای ایرانی هم انتظار داشت روح شرقی ایرانی را در آثار خود متجلی سازند همانطور که هنرمندان خاور دور موفق به انجام این کار شدند. بنابراین می توان امیدوار بود که دست کم در تعدادی از آثار پویانمایی ساخته شده در ایران، روح شرقی و حتی ایرانی را یافت. اما برای بسط روح شرقی در پویانمایی های ایرانی لازم است که ما تاریخ و فرهنگ غنی ایرانی را به خوبی بشناسیم و در آثار خود از آن ها استفاده کنیم. کاربست مضامین ادبیات پربار ایرانی و سنت تصویری نقاشی ایرانی در ساختار آثار، یکی از راه های تزریق روح ایرانی به بدنه این پویانمایی هاست.

لذا تحقیق حاضر در این راستا انجام گرفته تا جایگاه نقاشی ایرانی در میان هنرمندان پویانمایی مشخص شود و تأثیر عناصر تصویری نقاشی ایرانی را در آثار این هنرمندان مشاهده کنیم و ببینیم هنرمندان پویانمایی چگونه و به چه شیوه ای با این قضیه برخورد کرده اند و میزان موفقیت آنها را در این رابطه بررسی کنیم. البته آنچه در این تحقیق مد نظر بوده صرفاً آثار پویانمایی بوده که متأثر از نقاشی ایرانی است و پویانمایی های دیگر را دربر نمی گیرد.

تحقیق حاضر دارای سه فصل است که در فصل یک، بخش اول پیشینه ای از نقاشی ایرانی و نقاشی قهوه‌خانه را به صورت اجمالی ارائه داده ام. در بخش دوم از فصل اول ویژگیهای نگارگری ایرانی را با تأکید بر ویژگی ساختاری به صورت کامل شرح داده ام که در این بخش عناصری چون فضای چند ساحتی، خط، رنگ، طبیعت و معماری و ترکیب بندی های مدور موجود در نگارگری در کنار ویژگی ظاهری شخصیت ها مثل چهره و پوشش آنها مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل دوم کاملاً به پویانمایی پرداخته شده و در بخش اول آن در رابطه با کلیت پویانمایی، قالب ها، نحوه و مراحل ساخت یک فیلم پویانمایی صحبت شده است. در بخش دوم آن نگاهی مختصر به تاریخچه پویانمایی در ایران و به خصوص پس از انقلاب شده است و در بخش سوم از فصل دوم به بررسی جایگاه ادبیات در پویانمایی ایران پرداخته شده است. فصل سوم که بدنه اصلی تحقیق اینجانب می باشد و به هدف های تحقیق پرداخته شده است، شامل دو بخش اصلی است که در بخش اول ۱۰ پویانمایی ایرانی بر اساس ویژگیهای ساختاری نگارگری که در فصل اول از آن صحبت شد مورد تجزیه و تحلیل بصری قرار گرفته است و در بخش دوم با شمارش تأثیرات عناصر تصویری نگارگری در هر پویانمایی و قرار دادن آنها در جدولی که بدین منظور طراحی شده مهمترین این عناصر تصویری مشخص گردیده است.

۲-۳- تعریف مساله و بیان سوالهای اصلی تحقیق:

پویانمایی به عنوان هنر هشتم نزدیکترین پیوندی است که می توان بین سینما و نقاشی برقرار کرد و پویانمایی ایرانی برای داشتن هویت مستقل و جدا کردن خود از انیمه های ژاپنی و انیمیشن های والت دیزنی نیازمند به کارگیری منبعی ایرانی برای تولیدات پویانمایی خود می باشد و نقاشی ایرانی به عنوان بزرگترین منبع الهام هنرمند ایرانی می تواند سهم به سزایی در رفع این نیاز داشته باشد.

نقاشی ایرانی به عنوان یک قالب هنری قابلیت های فراوانی برای به تصویر کشیدن دارد که می توان از آن در طراحی پس زمینه ، طراحی شخصیت ، قلم گیری شخصیت ها ، فضا سازی دو بعدی ، تعیین فضای رنگی و... پویانمایی به کار ببریم. و این عناصر به ویژه برای به تصویر کشیدن فیلم نامه هایی بر گرفته از ادبیات قدیم ایرانی منبع الهام ارزشمندی به شمار می روند و نیز می توان آنها را برای به تصویر کشیدن داستان هایی که در زمان حال تعریف می شوند نیز استفاده کرد.

اکنون مسأله تحقیق حاضر این است که :

- عناصر تاثیرگذار نقاشی ایرانی بر پویانمایی ایرانی کدامند؟
- کدامیک از عناصر مذکور، مهمترین عناصر تلقی می شوند؟

۳-۳- پیشینه و ضرورت انجام تحقیق:

الف) پایان نامه: بررسی آثار نورالدین زرین کلک- نگارش سحر پاسبین پور- کارشناسی ارشد نقاشی- استاد راهنما فرشید مثقالی- دانشکده سینما و تئاتر دانشگاه هنر
چکیده: متن رساله شرحی از فعالیت های هنری نورالدین زرین کلک به عنوان یک کارگردان مؤلف که آثارش باعث ترغیب نسل های بعد و ترویج این هنر در کشور بوده است و از طرف دیگر معرف سینمای جانبخشی ایران در سطح جهان است. تحلیلی از فیلم های این استاد از

نظر بافت دراماتیک و تکنیک و تصویر سازی و همچنین گرایش او به سمت نشانه های سستی در زمانی که گرایش های هنری به سمت مدرنیسم پیش می رفت زمینه ای برای تحقیق و نگارش بوجود آورد.

(ب) پایان نامه: انیمیشن و مفاهیم بصری- نگارش علیرضا کاویان راد- کارشناسی ارشد نقاشی- استاد راهنما دکتر نورالدین زرین کلک- دانشکده سینما و تئاتر دانشگاه هنر چکیده: هنرهای تجسمی، تجلیات عالی زبان بصری هستند. ارتباط بصری، ارتباطی جهانی و بین المللی است و محدودیت های تحمیل شده توسط زبان گفتاری و دستور زبان را ندارد. برای آنکه زبان بصری تبدیل به عامل مؤثر در جهت بیان افکار و احساسات هنرمند شود، لازم است قوانین سازماندهی تجسمی که دستاورد تجارب گذشته است به طور تمام و کمال، درک و سپس با به کارگیری خلاقانه آن به عنوان زبانی پویا به آفرینش پرداخت.

(ج) پایان نامه: ارتباط بین نقاشی و سینما- نگارش علیرضا محمدی- کارشناسی نقاشی- استاد راهنما دکتر حبیب الله آیت اللهی- دانشگاه شاهد

چکیده: میدانیم که سینما از هزاران تصویر ساخته و تشکیل شده است و هر تصویر و سکانس از فیلم همان یک تابلوی نقاشی می باشد حال توانستم با تمهیدات سینمایی و دکوپاژ فیلم و برنامه های تلویزیونی همراه آشنایی با رشته های هنرهای معاصر و ارتباطی را که در خفی بین نقاشی و سینما این دو مقوله ی هنر تجسمی و هنر نمایشی به سر می برد را آشکار نموده و با این تحقیق بنگارم مطالبی که گویای ارتباط تنگاتنگ و نزدیکی را بینشان وجود دارد.

(د) پایان نامه: نقاشی و سینما- نگارش میترا پیشوازاده- کارشناسی نقاشی- استاد راهنما دکتر امیر هوشنگ کاوسی- دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز- دانشکده هنر و معماری چکیده: از جمله هنرهایی که به سینما برای هنر شدن کمک کرده و ضمنا از آن هم تاثیر پذیرفته است، می توان هنر نقاشی را نام برد. هنر نقاشی در واقع یکی از رکن های سینماست زیرا که نخستین تلاش های انسان هنرمند برای به ثبت رساندن زندگی پرتلاطم و متحرک پیرامونش در نقاشی های او بر دیواره غار های پیش از تاریخ مشاهده شده است.

(و) کتاب: نقاشی ایرانی از دیرباز تا امروز- رویین پاکباز- ناشر زرین و سیمین- تهران ۱۳۸۰

(ه) کتاب: نقاشی ایران- بازیل گری- ترجمه عربعلی شروه- ناشر عصر جدید- تهران ۱۳۶۹

- ضرورت انجام تحقیق: وجود منابع کهن ایرانی نیازمند ابزاری است جهانی برای به تصویر کشیده شدن؛ ابزاری که همانند ادبیات ایرانی برخاسته از یک الگوی ایرانی باشد و پویانمایی به عنوان این ابزار بین المللی می تواند فرهنگ اصیل ایرانی را در قالب پویانمایی برای مخاطب جهانی به ویژه کودک ایرانی بازشناسد

۴-۳- فرضیه‌ها (هر فرضیه به صورت جمله خبری نوشته شود):

- به نظر میرسد نقاشی ایرانی در طراحی پس زمینه، طراحی شخصیت، قلم گیری شخصیت‌ها، فضا سازی دو بعدی، تعیین فضای رنگی و... پویانمایی استفاده می شود.

- به نظر می رسد از بین این عناصر مذکور، طراحی پس زمینه و طراحی شخصیت مهمترین عناصر تلقی شوند

۵-۳- هدفها (اصلی - فرعی):

هدفهای اصلی:

- پی بردن به ارزش و غنای مکاتب نقاشی ایرانی در پویانمایی
- پی بردن به توانایی هنرمند انیماتور ایرانی در چگونگی تجسم ارزش های نقاشی ایرانی

هدفهای فرعی:

- بهره گیری از ارزش های تصویری مکاتب نقاشی ایرانی در پویانمایی ایران

۶-۳- نتایج اصلی تحقیق حاضر، چه کاربردهایی خواهد داشت؟

نتایج اصلی تحقیق حاضر می تواند در اختیار ارگان هایی همچون دانشگاه های هنری، سازمان صدا و سیما و مراکز تولیدات پویانمایی مثل صبا، حور و... قرار

گیرد. همچنین هنرمندان در عرصه های مختلف ، همچون هنر ارتباط تصویری و نقاشی می تواند از دستاورد های این پژوهش بهره مند شوند.

۳-۷- ویژگی جدید بودن و نوآوری طرح چیست؟ (توسط استاد راهنما تکمیل گردد)

با بررسی نقاشی ایرانی و تاثیر آن بر پویانمایی از لحاظ هویتی در ارائه آثار پویانمایی مربوط به ادبیات و فرهنگ ایرانی، مد نظر می باشد

۳-۸- روش انجام تحقیق و روش گردآوری اطلاعات و ابزار آن:

- روش انجام تحقیق: توصیفی - تحلیلی می باشد
- روش گردآوری اطلاعات: کتابخانه ای
- ابزار انجام تحقیق: فیش برداری ، عکس برداری و مشاهده خواهد بود.

۳-۹- معرفی جامعه آماری، روش نمونه گیری و تعداد نمونه:

- جامعه آماری : آثار موجود در سازمان صدا و سیما و نهاد های تولید پویانمایی و همچنین مجموعه آثار در دسترس هنرمندان انیماتور ایرانی
- روش اندازه گیری: نمونه گیری انتخابی است
- تعداد نمونه: ۱۰ اثر پویانمایی خواهد بود

۳-۱۰- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات:

- روش کیفی

۱- فصل اول: پیشینه و ویژگی های نقاشی ایرانی

۱_۱- بخش اول: پیشینه نقاشی در ایران

۱_۲- بخش دوم: ویژگی های نگارگری ایرانی

۱_۱_۱- مختصری از پیشینه نقاشی ایرانی

نقاشی در ایران در زمانی آغاز شد که نخستین انسان‌های این مرز و بوم، به برداشت‌های عینی خود از طبیعت شکل دادند و نمونه‌های آن را بر دیواره غارها و بر سفال‌های کهن می‌توان دید. به عنوان نمونه نقوش استفاده شده در سفال‌های منطقه سیلک کاشان در اواخر هزاره دوم پیش از میلاد، حکایت از تکامل هنرهای تصویری این دوران می‌باشد.

«در مفرغ‌های لرستان و در حجاریه‌های دوران هخامنشی، خصوصیات نگارگری ایران به خوبی واضح است. در کاخ آپادانای شوش که به وسیله «دیولافوآ» (Diolafoa) و همسرش حفاری شد، آجرهای لعابدار بسیار زیبایی پیدا شده که خود این، باز به گونه‌ای نقاشی یا نگارگری دوران باستان را نشان می‌دهد.»^۱

از دوران اشکانیان و پارتیان، نقاشی‌های دیواری زیادی بر جای مانده است. در شهر «دورا اوراپوس» در سوریه و در کوه خواجه واقع در سیستان، ستایشگاه، معبد و کاخ‌های تاریخی پیدا شده که پر از نقش و نگار است.

در این دوره به مانند دوران پیشین، رنگ‌ها بدون سایه روشن و به صورت تخت، که از خصوصیات نقاشی ایرانی در دوران‌های مختلف تاریخی است، به کار رفته است. و این سنتی است که در دوران ساسانیان تعقیب گردیده و در نگارگری اعصار بعد نیز انعکاس یافته است و در برخی موارد نیز این سطوح تخت رنگین با خطوط سیاه محدود گشته است که این عامل در نگاره‌های ایرانی به عنوان قلم‌گیری شناخته شده است.

۱. غلامعلی حاتم، نگارگری ایرانی، «مجموعه سخنرانی‌های دومین کنفرانس نگارگری ایران - اسلامی» چاپ اول، انجمن‌های هنرهای تجسمی، تهران، تابستان ۱۳۷۶ ص ۸

در عصر ساسانی هنر تصویری وارد مرحله جدیدی می‌شود. در این دوره ما شاهد گونه‌های مختلف هنر ایران، در دو شعبه غرب و شرق و تأثیرات متقابل هنری هستیم. هنر ایران از بیزانس و روم، تأثیر گرفته و تأثیر می‌گذارد. همچنین شاهد تأثیرپذیری از خاور دور هستیم که این تأثیرات در دوره‌های هنری بعد هم مشاهده می‌شود. اما «مشهورترین و ارزنده‌ترین نمونه‌های هنر تصویری ایران را می‌توان بر صفحات نسخه‌های خطی و مرقعات ملاحظه کرد.

«مانی» نقاش نیز در دروان ساسانیان می‌زیسته که عقاید دین خود را به وسیله نقاشی تبلیغ می‌کرده است و کتاب ارژنگ یا ارتنگ معجزه دین او بوده است. در واقع در میان مانویان نقاشی، جنبه تربیتی داشته است و وظیفه آن این بوده که توجه را به عوالم بالاتر جلب نماید. آنها تاریکی را نماد ظلمت و روشنایی را نماد نور می‌دانستند و برای نشان دادن روشنایی از فلزات گرانبها در آثار خویش بهره می‌بردند.

با گسترش دین اسلام در ایران و نقاط دیگر جهان، فرهنگ ملل گوناگون با هم در می‌آمیزد و از امتزاج فرهنگ‌ها و سنت‌های مذکور، هنر اسلامی به وجود می‌آید و در این زمان مکتب بغداد و مکتب سلجوقی شکل می‌گیرد. در عصر سلجوقیان کتابهای متعددی مصور شده است که بیشتر آنها درباره علوم و دانش‌های مختلف است. از جمله این کتابها می‌توان از خواص الاشجار، مفیدالخاص و طب جالینوس نام برد که نگاره‌های کتاب طب جالینوسی بهترین نمایشگر شیوه سلجوقی به شمار می‌روند.

« هنر نگارگری ایرانی - اسلامی از سده چهاردهم / هشتم هجری تا سده هفدهم / یازدهم هجری شکوفایی نمایان داشت، ولی آثار تصویری به جای مانده از ادوار پیش از اسلام تا زمان حمله مغولان، و همچنین آثار دیوارنگاری، پرده‌نگاری،